

Aligha szükséges hangoztatni: a történelmi tények attól még nem válnak meg nem történetké, ha ködbe burkoljuk vagy elhallgatjuk őket. A bennük rejlő esetleges feszültségeket nem eltussolni, de föloldani lenne hivatott a történelemtanítás is. Az I. világháború utáni békét vitathatatlanul a győztes imperialista hatalmak diktálták; valóban „adták-vették” a népeket és az országrészeket. Lenin egyenesen azt írta: a világtörténelem legigazságtalanabb békéit kötötték meg Párizs környékén. Túl mindezekon, ki kellene azonban mondanunk és meg kellene magyaráznunk azt is, hogy Közép- és Délkelet-Európa „etnikai zúrzavarát” országhatárokkal — húzzák azokat bármilyen kezek is — véglegesen és tökéletesen „megtisztítani” majdnem lehetetlenség. Amilyen hányt-vetett volt e térség múltja, szinte olyan mértékben kuszálódtak össze, mikro- és makrotájokban egyaránt, az etnikai határok. Azokban még a legőszintébb jószándék is bajosan tudna megnyugtató módon rendet teremteni. Mit tehetünk hát akkor? Tennivalóink alapjai közös eszméinkben ugyan adóttak, a lehetséges és optimális megoldás kulcsát mégis szüntelenül, szinte nap mint nap keresnünk kell. Munkánk eredményes persze ma már akkor lehet csak, ha ahhoz együttesen és kölcsönösen fogunk hozzá. Nem tagadva meg, elsősorban önnön múltunkban és magunkban értékeinket, s nem tagadva ki a másokét sem.

Írásunkban csupán a történelemtanítás 20 éves számláját terheltük meg. Az is kitűnt talán, hogy a terhelések súlya, időben előrehaladva, fokról fokra csökkent. Nem teljesen tehermentes azonban a tömegkommunikációs eszközök és más tudományos fórumok, szervezetek s intézmények számlája sem. Hiszen társadalmunk, s a felnövő nemzedékek történelmi tudatát ma már nemcsak az iskola, hanem az „iskolán kívüli” oktatás-nevelés is formálja. Az egyes irodalmi alkotások alkalmoszerű számbavételén túl — úgy vélem — jó lenne, ha — többek között — tömegkommunikációs eszközeink néha-néha figyelmet szentelnének annak is, hogy pl. Romániában, legfőképpen pedig Erdélyben a mintegy 2 millió magyar anyanyelvű lakosság, s ennek közel felét adó székelység hogyan és miként él, szólnának gondjaikról, örömeikről is. S mindezt mi itt a kölcsönösség alapján, ráadásul közös világnézetünk erejére támaszkodva tehetnénk.

Ne terheljük azonban tovább a számlákat. Félő, a terhelések visszaütnek: túlságosan megterhelik ezt az írást is.

Inspirátorunk Illyés Gyula volt, mondandónkat vele kezdtük. Jónak látjuk hát, s egyben az elmondottakra erkölcsi feloldást is nyújthat, ha vele, szavaival fejezzük be. Szándékunkat egyik versonálál tömörebben úgy sem tudnánk összegezni: „mert növeli, ki elfödi a bajt”.

